Problematische Jeugdgroepen in Nederland

Omvang en aard in het najaar van **2014**

Samenvatting

De politie gebruikt de 'shortlist problematische jeugdgroepen' om problematische jeugdgroepen in beeld te brengen. In deze rapportage presenteren we voor de zesde keer – op basis van de waarnemingen van de politie – een landelijk beeld van de omvang en aard van problematische jeugdgroepen in Nederland. We geven een cijfermatig overzicht van de aantallen hinderlijke, overlastgevende en criminele jeugdgroepen in 2014 per politie-eenheid[1] en relateren de cijfers aan de bevolkingssamenstelling en de mate van verstedelijking van Nederlandse gemeenten. Aanvaardbare groepen, die op straat aanwezig zijn maar geen hinder of overlast veroorzaken, blijven buiten beschouwing. Ook aspecten als kenmerken, ontwikkeling, samenstelling en gedrag van jeugdgroepen komen niet aan bod. Dergelijke informatie is voor de aanpak onder regie van de gemeenten vanzelfsprekend wel cruciaal.

In het najaar van 2014 kent de politie in Nederland 623 problematische jeugdgroepen. Het gaat om 427 hinderlijke jeugdgroepen, 163 overlastgevende jeugdgroepen en 33 criminele jeugdgroepen. In vergelijking met 2013 daalt het aantal problematische jeugdgroepen met 18 procent. Bovendien is het aantal jeugdgroepen van elk type gedaald. De daling van het aantal problematische jeugdgroepen geldt voor zeven van de tien politie-eenheden. In de politie-eenheden Amsterdam, Noord-Holland en Oost-Brabant is sprake van een lichte stijging van het aantal problematische jeugdgroepen. Overeenkomstig het beeld uit vorige rapportages, komen naar verhouding meer jeugdgroepen voor in meer verstedelijkte gemeenten.

Overlastgevende en criminele jeugdgroepen hebben meer impact op de samenleving dan hinderlijke jeugdgroepen. De ernst van de jeugdgroepenproblematiek verschilt dan ook per eenheid vanwege verschillen in het aantal en type problematische jeugdgroepen. Ook het aantal jeugdige inwoners in een eenheid speelt mee: hoe meer jeugdigen tot en met 24 jaar in een gebied wonen, hoe groter de kans dat zich in dat gebied een problematische jeugdgroep bevindt.

1. Zie bijlage 1 van deze rapportage voor de indeling van de politie-eenheden.

Hoe is deze rapportage tot stand gekomen?

Zoals aangegeven, maken alle politie-eenheden periodieke inventarisaties van het aantal problematische jeugdgroepen met behulp van de shortlist; een vragenlijst om een problematische jeugdgroep te typeren. Wijkagenten vullen shortlisten in die analisten vervolgens checken en beschrijven in een Standaardrapportage Problematische Jeugdgroepen. De resultaten hiervan worden, voorzien van een (integraal) beleidsadvies, aangeboden aan de voorzitter van de lokale driehoek. De algemene gegevens uit de laatst opgestelde rapportages van 2014 zijn verzameld via een landelijk format en vormen de basis van deze rapportage. Voor een nadere methodologische verantwoording verwijzen we naar het in 2010 verschenen rapport 'Problematische jeugdgroepen in Nederland – Omvang, aard en politieproces beschreven'.

Er is meer . . .

Er zijn groepen die, gezien hun leeftijd, niet (meer) te typeren zijn als jeugdgroepen en er zijn groepen die criminaliteit niet zichtbaar in de wijk of buurt plegen. Bijvoorbeeld criminele (jeugd)-netwerken die zich in wisselende samenstelling regionaal en soms zelfs landelijk schuldig maken aan het plegen van (ernstige) strafbare feiten. Deze criminele netwerken zijn niet meegeteld in deze rapportage. Vanzelfsprekend wordt op landelijk niveau wel gesproken over deze criminele netwerken en de aanpak daarvan.

Het fenomeen - overlast en criminaliteit in groepen

Het deel uitmaken van groepen en het verkennen van grenzen is een min of meer 'normaal' onderdeel van het opgroeigedrag van jongeren. Uit onderzoek is bekend dat 75 procent van de jeugdcriminaliteit in ons land voortkomt vanuit de groep of groepsdynamische processen. Aandacht voor problematische jeugdgroepen is dan ook van belang om overlast en criminaliteit door jongeren tegen te gaan en om de leden van de groep een perspectief te bieden.

Een noodzakelijke voorwaarde voor een goede aanpak is het inzichtelijk maken van de omvang, aard en kenmerken van jeugdgroepen op lokaal niveau. Sinds 2009 maakt de Nederlandse politie op lokaal niveau een rapportage problematische jeugdgroepen, die voor prioritering wordt voorgelegd aan de lokale driehoek. Deze rapportage staat aan de basis van een gemeenschappelijke aanpak van problematische jeugdgroepen door gemeente, politie, jeugd- en jongerenwerk en Openbaar Ministerie. Afhankelijk van de problematiek nemen ook andere organisaties deel aan de aanpak.

Shortlistmethodiek in het kort

De methodiek om problematische jeugdgroepen in beeld te brengen, is beschreven in het 'Werkproces Problematische Jeugdgroepen en Overlast door Jeugd in het Publieke Domein' en vastgesteld door de Raad van Korpschefs in juni 2011. Een door de wijkagent in te vullen vragenlijst, de zogeheten shortlist, vormt de basis voor het inzichtelijk krijgen van de groepen. Onderwerpen die daarin aan de orde komen, zijn locaties waar de groepen zich ophouden, de samenstelling van de groepen, dagelijkse bezigheden, riskante gewoonten, recent delictgedrag en de structuur van de groepen. Het is een eerste, subjectieve inventarisatie van de aard en omvang van problematische jeugdgroepen op basis van straatinformatie, waaruit duidelijk wordt om welk type gedrag het eigenlijk gaat. Groepen worden op basis van kenmerken en gedrag getypeerd als hinderlijk, overlastgevend of crimineel. De typering is van belang omdat niet alle probleemgroepen hetzelfde zijn in achtergronden, kenmerken, samenstelling en gedrag en dus ook vragen om een aanpak die bij de groep en groepsleden hoort.

Problematische jeugdgroepen in 2014: aard en aantal

In het najaar van 2014 heeft Nederland in totaal 623 problematische jeugdgroepen. Het gaat om 427 hinderlijke, 163 overlastgevende en 33 criminele jeugdgroepen.[2] Verhoudingsgewijs gaat het met name (69%) om hinderlijke jeugdgroepen – de lichtste categorie – die in het publieke domein voor overlast zorgen. Overlastgevende en criminele jeugdgroepen komen met respectievelijk 26 en 5 procent minder vaak voor. Figuur 1 geeft de ontwikkeling van het aantal problematische jeugdgroepen sinds 2009 per type weer. Uit de figuur blijkt dat er elk jaar sprake is geweest van een daling van het aantal problematische jeugdgroepen. Het aantal hinderlijke jeugdgroepen daalt tussen 2009 en 2014 van 1.341 naar 427, het aantal overlastgevende jeugdgroepen daalt van 327 naar 163 en het aantal criminele jeugdgroepen neemt af van 92 naar 33. Procentueel daalt het aantal geïnventariseerde problematische jeugdgroepen tussen 2009 en 2014 met 64%. Sinds de eerste meting in 2009 is de onderlinge verhouding tussen de onderscheiden typen jeugdgroepen overigens wel steeds nagenoeg hetzelfde.

2. In bijlage 2 van deze rapportage is een cijfermatig overzicht per politie-eenheid opgenomen..

Jeugdgroepen getypeerd

Hinderlijke jeugdgroep

Deze groep hangt wat rond in de buurt, is af en toe luidruchtig aanwezig en trekt zich niet zoveel aan van de omgeving. Soms loopt het uit de hand en zijn er kleine schermutselingen, maar die zijn doorgaans snel in de kiem gesmoord en vaak ook meer toeval dan gepland. Ook maakt de groep zich incidenteel schuldig aan kleine vernielingen. Een beperkt aantal jongeren maakt zich soms schuldig aan (veelal lichte) gewelds- en (in mindere mate) vermogensdelicten. Over het algemeen is het een groep die nog voldoende 'autoriteitsgevoelig' is en aanspreekbaar is op zijn gedrag.

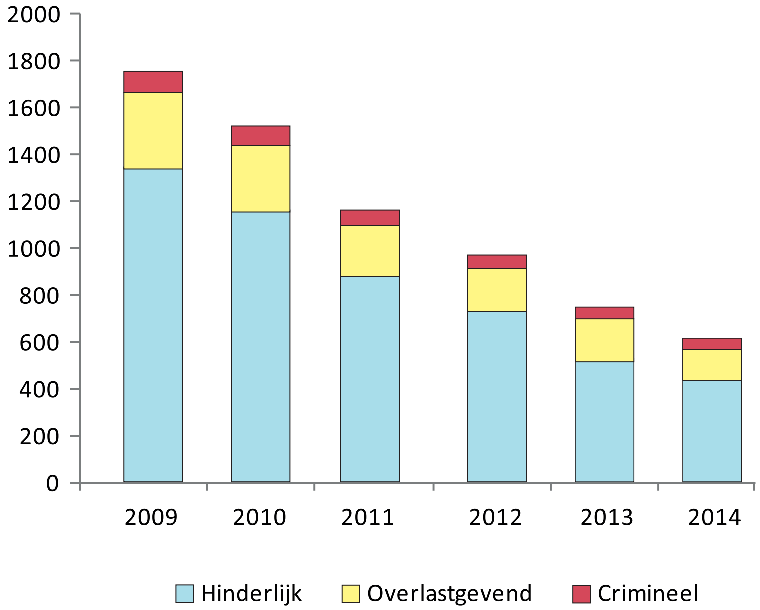
Overlastgevende jeugdgroep

Deze groep is iets nadrukkelijker aanwezig, kan af en toe provocerend optreden, valt omstanders wel eens lastig (uitschelden of zelfs intimideren), vernielt regelmatig allerlei zaken en laat zich veel minder gelegen liggen aan andere mensen. Geweldsgebruik wordt niet geschuwd en de groepsleden zijn ook minder goed te corrigeren. Ook de lichtere vormen van criminaliteit waar de groep zich schuldig aan maakt, worden doelbewuster gepleegd en de groepsleden zijn ook meer bezig om te zorgen dat ze niet gepakt worden.

Criminele jeugdgroep

Deze groep bestaat (in ieder geval voor een deel) uit jongeren die behoorlijk op het criminele pad zijn geraakt. Ze zijn al vaker met de politie in aanraking gekomen. Kenmerkend voor dergelijke groepen is dat deze meer en meer criminaliteit plegen voor het financiële gewin in plaats van voor de kick of het aanzien. Groepsleden scoren hoog op de type delicten waar ook de andere twee typen groepen hoog op scoren. De feiten zijn echter ernstiger en gebruik van geweld wordt niet geschuwd.

Figuur 1 – Ontwikkeling van het aantal problematische jeugdgroepen in Nederland per type en totaal

Jeugdgroepen per politie-eenheid in beeld

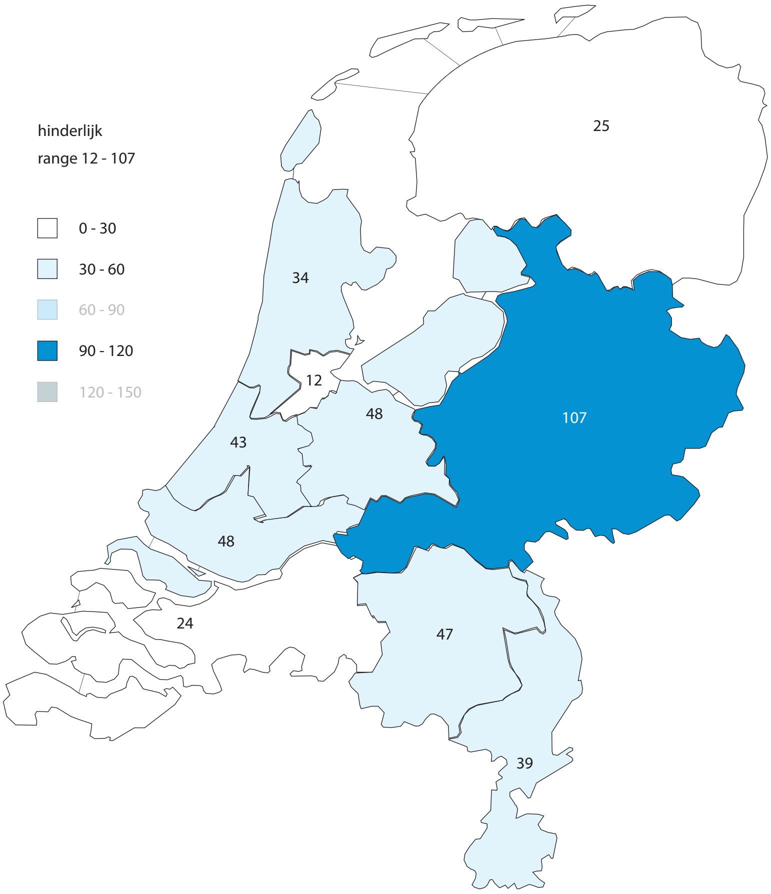
Om de problematiek inzichtelijk te maken, wordt in de volgende figuren per type jeugdgroep een landelijk beeld naar eenheid gepresenteerd in de vorm van een kaart. Daarbij merken we op dat in de legenda net als in voorgaande rapportages vijf categorieën worden gehanteerd, hoewel deze niet alle meer van toepassing zijn. Dit geldt met name voor de 'zwaardere' categorieën van de legenda. Het niet meer van toepassing zijn van deze categorieën, illustreert de daling van het aantal problematische jeugdgroepen sinds 2009. Categorieën die niet langer van toepassing zijn, staan in de legenda van de figuren 1 tot en met 4 semitransparant weergegeven.

Uit figuur 2 blijkt dat het aantal hinderlijke jeugdgroepen per eenheid uiteenloopt van 12 (Amsterdam) tot 107 (Oost-Nederland). Na de politie-eenheid Oost-Nederland hebben de politie-eenheden Midden-Nederland, Rotterdam (beiden 48), Oost-Brabant (47) en Den Haag (43) ten opzichte van de andere politie-eenheden relatief veel hinderlijke jeugdgroepen.

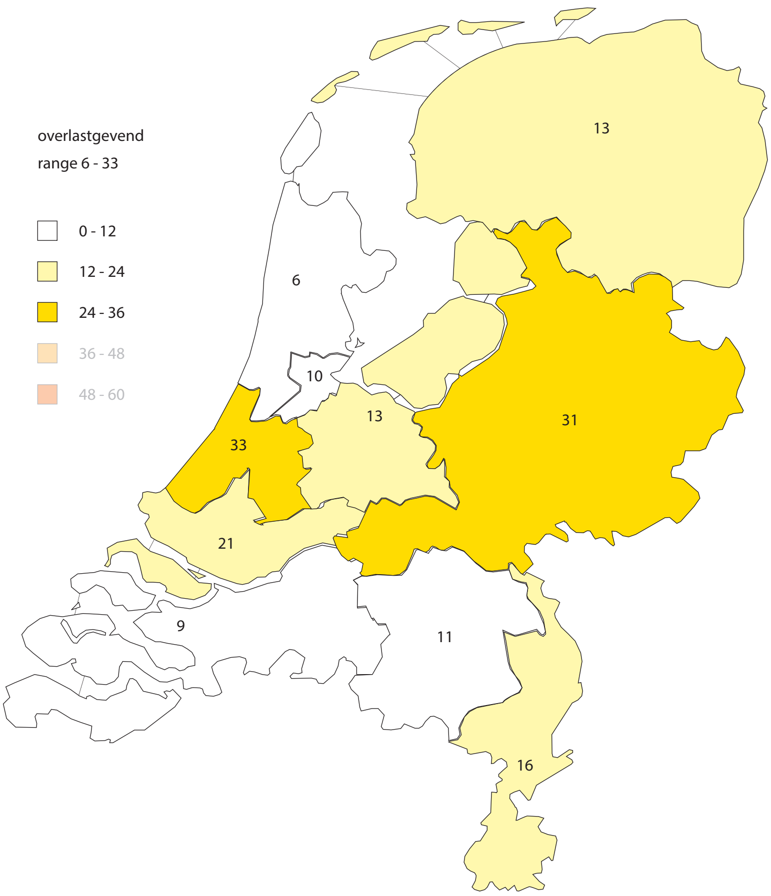
Uit figuur 3 valt af te leiden dat de meeste overlastgevende jeugdgroepen in de politie-eenheid Den Haag (33) zijn geregistreerd. De politie-eenheid Oost-Nederland volgt daar vlak achter met 31 overlastgevende jeugdgroepen. De politie-eenheden Noord-Holland, Zeeland-West-Brabant en Noord-Nederland hebben met respectievelijk zes, negen en elf overlastgevende jeugdgroepen in vergelijking met andere politie-eenheden weinig problematische jeugdgroepen van dit type.

In figuur 4 staat tot slot het aantal criminele jeugdgroepen per politie-eenheid weergegeven. Daarin is te zien dat een politie-eenheid (Limburg) in het geheel geen criminele jeugdgroepen (meer) kent en een aantal andere politie-eenheden tussen de één en drie criminele jeugdgroepen heeft geregistreerd. Als het gaat om het aantal criminele jeugdgroepen zijn de politie-eenheden Midden-Nederland (8) en Oost-Nederland (7) uitschieters.

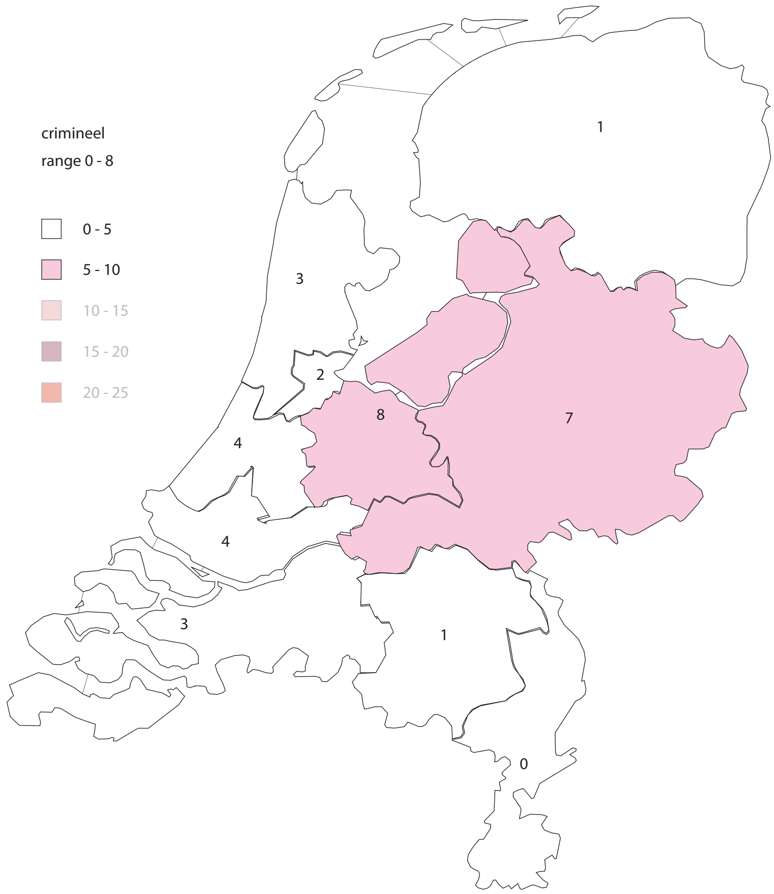
Figuur 2 – Aantal hinderlijke jeugdgroepen in Nederland per politie-eenheid

Figuur 3 – Aantal overlastgevende jeugdgroepen in Nederland per politie-eenheid

Figuur 4 – Aantal criminele jeugdgroepen in Nederland per politie-eenheid

De ontwikkeling

In het najaar van 2014 bedraagt het totale aantal problematische jeugdgroepen 623. In vergelijking met 2013, toen het totaal aantal problematische jeugdgroepen nog op 764 lag, betekent dit een daling van achttien procent. In tabel 1 staat een vergelijking per politie-eenheid weergegeven over de jaren 2013 en 2014. Uit deze tabel blijkt dat het aantal problematische jeugdgroepen aanzienlijk is afgenomen in zeven van de tien politie-eenheden. De politie-eenheden Amsterdam (+4%), Noord-Holland (+10%) en Oost-Brabant (+5%) vormen hierop een uitzondering.

In vergelijking met 2013 in het aantal hinderlijke jeugdgroepen gedaald met 20 procent. Het aantal overlastgevende jeugdgroepen is gedaald met elf procent en het aantal criminele jeugdgroepen is met 27 procent afgenomen. Deze cijfers passen bij de dalende trend van het aantal problematische jeugdgroepen in Nederland, welke sinds 2009 kan worden waargenomen. Er is geen onderzoek uitgevoerd naar de redenen voor de (lokale) daling in de aantallen problematische jeugdgroepen. Wel is het van belang om te vermelden dat de samenstelling, aard en omvang van jeugdgroepen dynamisch en fluïde zijn; ze komen, gaan of ontwikkelen zich door. Het geschetste beeld is dan ook niet meer en niet minder dan een 'momentopname' van de problematiek ten tijde van de landelijke inventarisatie.

Tabel 1 – Overzicht van procentuele en absolute veranderingen in het totale aantal problematische jeugdgroepen per politie-eenheid in 2013 en 2014.

	Totaal		*Verschil totaal*	
Politie-eenheid	*2013*	*2014*	*n*	*%*
Amsterdam	23	24	1	4%
Den Haag	95	80	-15	-16%
Limburg	76	55	-21	-28%
Midden-Nederland	82	69	-13	-16%
Noord-Holland	39	43	4	10%
Noord-Nederland	58	39	-19	-33%
Oost-Brabant	56	59	3	5%
Oost-Nederland	185	145	-40	-22%
Rotterdam	96	73	-23	-24%
Zeeland-West-Brabant	54	36	-18	-33%
Totaal	**764**	**623**	**-141**	**-18%**

Problematische jeugdgroepen en verstedelijking

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) meet van alle Nederlandse gemeenten de mate van verstedelijking en hanteert bij de indeling van gemeenten vijf categorieën: niet stedelijk, weinig stedelijk, matig stedelijk, sterk stedelijk en zeer sterk stedelijk. Maatgevend daarbij is het aantal huizen dat een inwoner van een gemeente in zijn omgeving aantreft: hoe dichter mensen op elkaar wonen, des te verstedelijkter het gebied. Een overzicht van het aantal gemeenten dat in deze categorieën is ingedeeld[3] en het aantal problematische jeugdgroepen binnen deze gemeenten, is weergegeven in tabel 2.

Uit tabel 2 blijkt dat meer dan een derde (39 %) van alle problematische jeugdgroepen is geïnventariseerd in sterk stedelijke gemeenten. Bijna een zesde (16%) van de problematische jeugdgroepen is geïnventariseerd in de vijftien gemeenten die als zeer sterk stedelijk kunnen worden aangemerkt. Wanneer de mate van verstedelijking wordt gekoppeld aan het aantal geïnventariseerde problematische jeugdgroepen, blijkt dan ook dat het gemiddelde aantal problematische jeugdgroepen toeneemt naarmate een gebied als meer verstedelijkt geldt. Deze bevinding is conform de bevindingen uit eerdere inventarisaties. Ditzelfde geldt voor de relatie tussen het type jeugdgroep en de mate van verstedelijking. Naarmate een gemeente als meer verstedelijkt kan worden aangemerkt, neemt het gemiddelde aantal hinderlijke, overlastgevende en criminele jeugdgroepen toe.

Tabel 2 – Overzicht van type gemeenten en het aantal problematische jeugdgroepen binnen deze gemeenten.

	Aantal gemeenten	*Aantal problematische jeugdgroepen*	*%*	*Gemiddeld aantal per gemeente*
Landelijk	101	57	7	0,6
Weinig stedelijk	148	147	19	1,0
Matig stedelijk	83	145	19	1,7
Sterk stedelijk	62	295	39	4,8
Zeer sterk stedelijk	14	120	16	8,6
Totaal	**408**	**764**	**100**	**1,9**

3. Het gaat om de gemeentelijke indeling zoals deze op 1 januari 2014 in Nederland geldt.

Berekening ernstscore

Het berekenen van de ernstscore is eenvoudig. Alle hinderlijke jeugdgroepen krijgen de score één, de overlastgevende jeugdgroepen de score twee en de criminele jeugdgroepen de score drie. Een gemeente met bijvoorbeeld drie hinderlijke, één overlastgevende en twee criminele jeugdgroepen heeft een ernstscore van (3x1) + (1x2) + (2x3) = 11.

Ernst van problematische jeugdgroepen in Nederland

De aanwezigheid van drie hinderlijke jeugdgroepen in een gemeente heeft een andere impact en vraagt een andere aanpak dan de aanwezigheid van een criminele en twee overlastgevende jeugdgroepen. Om de ernst van de overlast en criminaliteit per eenheid in beeld te brengen, is een ernstscore berekend.

Tabel 3 – Ernst problematische jeugdgroepen per politie-eenheid

Politie-eenheid	*Ernst 2013*	*Ernst 2014*
Amsterdam	37	38
Den Haag	152	121
Limburg	98	71
Midden-Nederland	113	98
Noord-Holland	58	55
Noord-Nederland	67	54
Oost-Brabant	75	72
Oost-Nederland	235	190
Rotterdam	134	102
Zeeland-West-Brabant	73	51

In tabel 3 staat de ernstscore per eenheid weergegeven. Uit deze tabel blijkt dat de ernst van de problematische jeugdgroepen in negen van de tien politie-eenheden is afgenomen in vergelijking met het voorgaande jaar. Belangrijk om hierbij op te merken, is dat het aantal problematische jeugdgroepen in drie van de tien politie-eenheden is gestegen. In de drie eenheden waar het aantal problematische jeugdgroepen toeneemt, lijkt het – gezien de lagere ernstscores in 2014 – derhalve vooral te gaan om het ontstaan van minder ernstige jeugdgroepen.

Totaalbeeld - ernst en aantal jongeren

De gegevens in tabel 3 geven een landelijk beeld van de ernst van de jeugdgroepenproblematiek in de Nederlandse eenheden, maar zijn onderling niet vergelijkbaar. Immers, de grootte van de politie-eenheden (oppervlakte en bevolkingsaantallen) loopt sterk uiteen. Wanneer we als basisgedachte nemen dat jongeren in een bepaalde leeftijdsfase nu eenmaal op straat te vinden zijn en in meer of mindere mate voor overlast en soms criminaliteit verantwoordelijk zijn, is het ook van belang om te kijken naar het aantal jongeren dat in een gebied woont. In tabel 4 is de ernst van de jeugdgroepenproblematiek afgezet tegen het aantal jongeren tot en met 24 jaar dat in de betreffende eenheid woont.[4]

Uit tabel 4 blijkt dat de ernstscore per 10.000 inwoners tot en met 24 jaar uiteenloopt van 1,1 tot en met 2,5. De gemiddelde ernstscore bedraagt 1,7. Het overzicht laat zien dat cijfers op deze wijze in perspectief kunnen worden geplaatst. Zo valt de politie-eenheid Limburg, gekeken naar het aantal problematische jeugdgroepen, in de middenmoot. Echter, wanneer de ernstscore en het aantal jeugdige inwoners ook in de analyse betrokken worden, blijkt dat deze

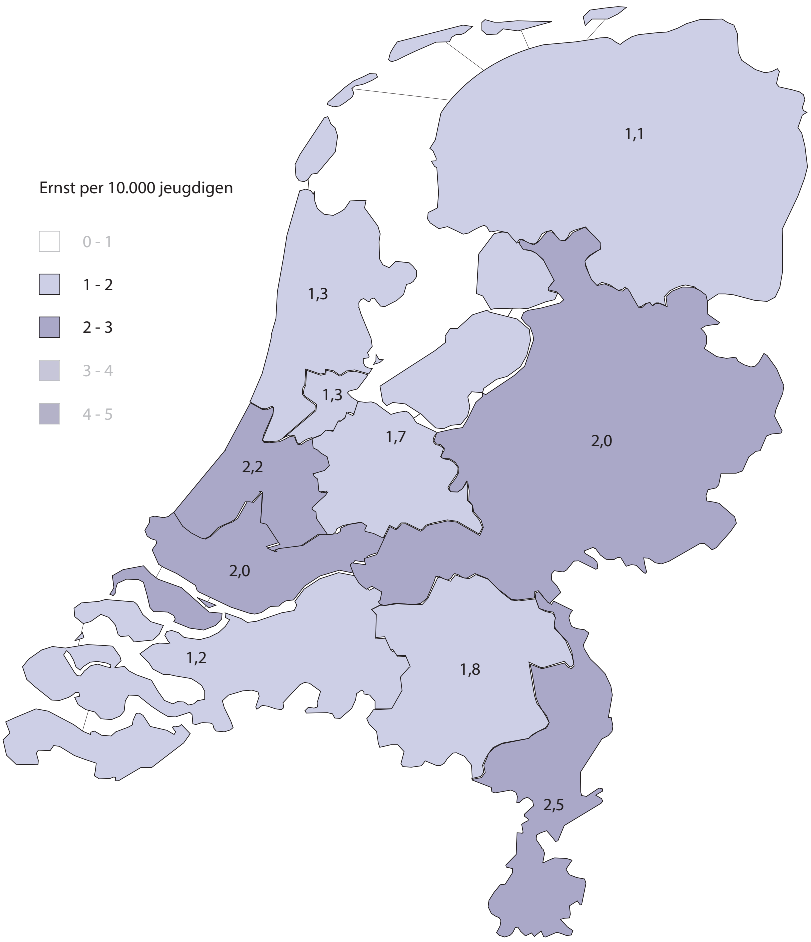
4. Omdat de gemeentelijke indeling per 1 januari 2014 is gehanteerd bij het aanleveren van de problematische jeugdgroepen, zijn de bevolkingscijfers gebaseerd op deze gemeentelijke indeling. De bevolkingscijfers zijn verkregen via CBS-Statline.

politie-eenheid per 10.000 inwoners tot en met 24 jaar het hoogste scoort. Een tegengestelde beweging valt ook waar te nemen. Zo heeft de politie-eenheid Oost-Nederland bijvoorbeeld verreweg de meeste problematische jeugdgroepen in het werkgebied (145). Wanneer de ernst van deze jeugdgroepen en het aantal jeugdige inwoners in de analyse betrokken wordt, blijkt echter dat de relatieve ernstscore van 2,0 maar iets boven het gemiddelde van 1,7 zit. Een visueel overzicht van de relatieve ernst per politie-eenheid staat weergegeven in figuur 5.

Tabel 4 – Ernstscore, inwoners t/m 24 jaar en de ernst per 10.000 jeugdigen per politie- eenheid (aflopend).

Politie-eenheid	*Ernst 2014*	*Inwoners tot en met 24 jaar*	*Ernst per 10.000 jeugdigen*
Limburg	71	288.014	2,5
Den Haag	121	544.455	2,2
Oost-Nederland	190	944.261	2,0
Rotterdam	102	516.214	2,0
Oost-Brabant	72	394.399	1,8
Midden-Nederland	98	590.898	1,7
Amsterdam	38	285.997	1,3
Noord-Holland	55	429.209	1,3
Zeeland-West-Brabant	51	414.577	1,2
Noord-Nederland	54	500.325	1,1
Totaal	**852**	**4.908.349**	**1,7**

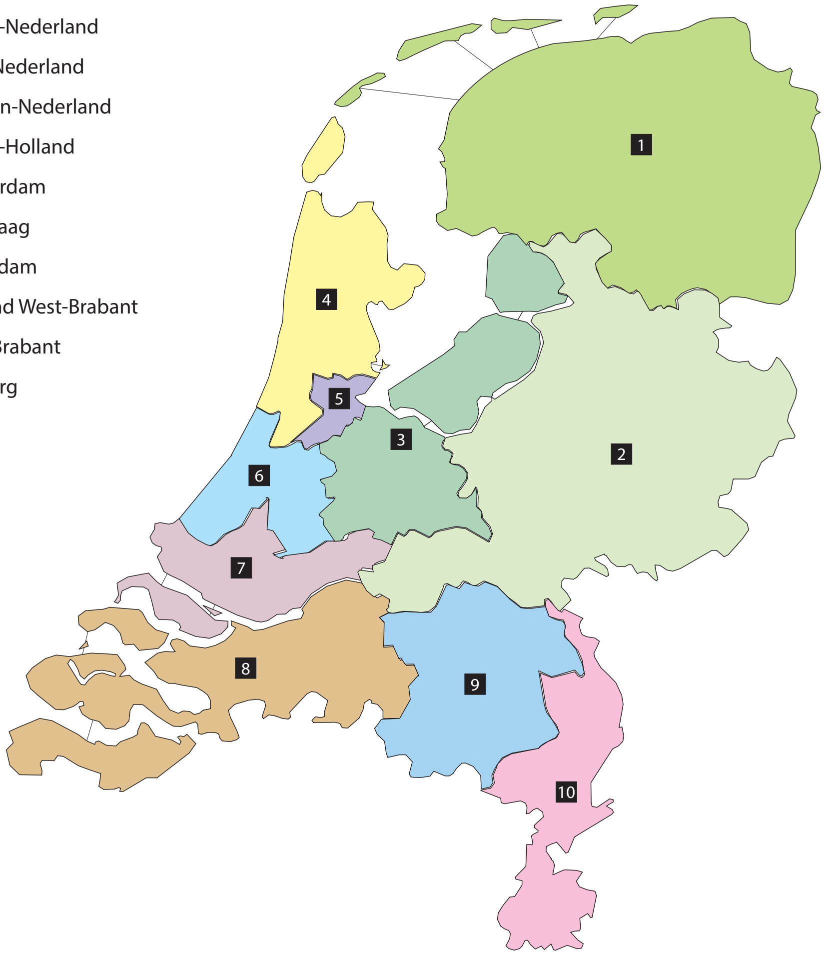
Figuur 5 – Ernst van problematische jeugdgroepen per 10.000 jeugdige inwoners per politie-eenheid

Bijlage 1 - Indeling van de politie-eenheden

Politie-eenheid

1	Noord-Nederland
2	Oost-Nederland
3	Midden-Nederland
4	Noord-Holland
5	Amsterdam
6	Den Haag
7	Rotterdam
8	Zeeland West-Brabant
9	Oost-Brabant
10	Limburg

Bijlage 2 - Problematische jeugdgroepen per politie-eenheid in 2014

Politie-eenheid	*Hinderlijk*	*Overlastgevend*	*Crimineel*	*Totaal*
Amsterdam	12	10	2	**24**
Den Haag	43	33	4	**80**
Limburg	39	16	0	**55**
Midden-Nederland	48	13	8	**69**
Noord-Holland	34	6	3	**43**
Noord-Nederland	25	13	1	**39**
Oost-Brabant	47	11	1	**59**
Oost-Nederland	107	31	7	**145**
Rotterdam	48	21	4	**73**
Zeeland-West-Brabant	24	9	3	**36**
Totaal	**427**	**163**	**33**	**623**

Colofon

In opdracht van het Ministerie van Veiligheid & Justitie, Directoraat Generaal Politie

Met dank aan
Staf korpsleiding politie en alle politie-eenheden

Vormgeving
Marcel Grotens, Bureau Beke

Henk Ferwerda en Tom van Ham

Problematische Jeugdgroepen in Nederland

Omvang en aard in het najaar van 2014